Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Donald M. Marcus
și „Hope"

Riscuri din inconștient

O psihanaliză văzută dinspre ambele părți ale divanului

Traducere din engleză
de Andreea C. Talmazan

3
TREI

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cuprins

9 Introducere

13 **1.** Considerații etice

20 **2.** Încrederea în inconștient

27 **3.** Analistul

34 **4.** Pacienta

45 **5.** Analiza

58 **6.** Îmi asum primul risc

93 **7.** Vinovăția

96 **8.** Asumându-ne și mai multe riscuri

112 **9.** Riscând iubirea

122 **10.** Perioada de încheiere

140 **11.** Comentariu

143 **12.** Factorii terapeutici (observațiile lui Hope)

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

162 **13.** Înainte-după (observațiile lui Hope)

183 **14.** Post-scriptum și post-analiză

201 **15.** Recunoștința

204 Bibliografie

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Introducere

Când două personalități intră la un nivel inconștient într-o relație afectivă, așa cum se întâmplă în psihanalizele bune, turbulențele emoționale sunt inevitabile (Bion 1993). O funcție importantă a analistului este aceea de a păstra aceste turbulențe emoționale în cabinet, în așa fel încât să poată fi trăite, numite și gândite. Perturbările emoționale pot fi atât de înspăimântătoare, încât oricare dintre participanți, sau ambii, își poate dori să încheie fie printr-o acțiune, fie prin întreruperea relației. Cazul prezentat în această carte este unul în care ambele părți și-au asumat riscurile necesare pentru menținerea legăturii, iar acele riscuri au fost tocmai cele care par să fi fost responsabile pentru rezultatul extraordinar de bun al analizei.

Materialul din această lucrare este o încercare de a exprima esența acestei experiențe așa cum a fost trăită, din punctul de vedere al celor doi, psihanalist și pacientă. În mod curios, într-o căutare în arhivele Psychoanalytic Electronic Publishing (PEP), nu am găsit nicio comunicare a unor analize care să conțină comentarii atât din partea analistului, cât și din partea pacientului. Cunosc doar patru cărți în care sunt prezentate și perspectivele pacienților, dar această carte este diferită prin faptul că a fost rezultatul unui

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

efort concertat. În timp ce eu, în calitate de analist, intenționasem să scriu despre analiza acestei persoane, datorită nenumăratelor mele intervenții neortodoxe cu rezultate deosebite şi îmbucurătoare pentru amândoi, impulsul de a scrie împreună a venit din partea fostei mele paciente (şi ea analistă), la un an după încheierea formală a analizei. După încheiere, mai luasem doar o singură dată legătura. Am avut un schimb de scrisori în vacanța de Crăciun, la patru luni după finalul analizei. Acest schimb de scrisori a surprins spiritul întregii noastre analize.

Într-o misivă, datată 19 decembrie 1999, Hope scria:

> Îți doresc din inimă o vacanță minunată. Aflu despre tine din când în când, şi mă liniştește să ştiu că viețile noastre continuă să se împletească.
>
> Am aceeaşi încântare legată de splendidul final al analizei. Le spun tuturor că analiza poate fi cu adevărat un act artistic complet, un cerc perfect. Sunt foarte mulțumită şi recunoscătoare. Recent am avut chiar un vis în care mă întâlneam cu dr. K (analistul ei precedent) şi în care îi explicam, fără amărăciune, ce credeam că mersese greşit între mine şi el şi ce voiam să aud de la el. În timp ce pleca, i-am luat fața în palmele mele şi i-am spus: „Acum ai grijă de tine şi fii autentic!" Mă simt oarecum liberă în prezent să mă împac cu el şi mă gândesc că nu voi rata bucuria unei astfel de oportunități. Îți mulțumesc! Cu bine.

I-am răspuns şase zile mai târziu:

> Îți mulțumesc pentru frumoasa scrisoare. Aşa cum adesea se întâmpla şi în timpul petrecut împreună, mesajul a venit din minte către inimă, acolo unde mă impresiona şi avea un efect

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

vindecător. Mă întrebasem recent cum e starea ta emoțională și dacă finalul terapiei a fost cu adevărat atât de bun pe cât amândoi credeam că a fost. Cumva, ai reușit să îmi oferi exact acel lucru pe care îl căutam.

Mintea mea teoretică n-ar fi de acord, dar inima mea crede că tu mi-ai trimis un cadou minunat, care să mă încurajeze să îndrăznesc să fiu cât mai bun cu putință. La fel ca în cazul dr-ului K din visul tău, m-ai ajutat să fiu autentic.

Îți sunt profund recunoscător.

Abia așteptam să începem să scriem împreună, dar mi-am dorit să treacă cel puțin cinci ani, astfel încât să fim destul de siguri că rezultatele s-au menținut și să permitem minților noastre inconștiente să reflecteze asupra acestui lucru. Cum era de așteptat, după trei ani și jumătate de la încheierea analizei, am fost invitat să prezint o lucrare la o conferință, iar ceea ce plănuisem să scriem părea să fie ideal pentru acest eveniment. Deși ideea inițială era să scriem articolul împreună, când timpul lui Hope a fost limitat de boala soțului ei, am hotărât să redactez eu lucrarea, iar Hope să adauge amintirile și comentariile sale, oriunde considera că este potrivit. Hope avea dreptul aprobării versiunii finale a textului A făcut puține modificări. Mi-a corectat câteva greșeli și a folosit un pseudonim pentru a proteja identitatea, atât a ei, cât și a persoanelor la care se face referire în materialul clinic.

Versiunea inițială a ieșit lungă, de aproximativ 100 de pagini, și trebuia scurtată pentru prezentare. În această carte, am reintrodus mare parte din conținutul tăiat și am adăugat trei vignete clinice de care uitasem în prima variantă a redactării. În plus, am adăugat o parte finală care conține extrase din schimbul nostru de e-mailuri, care permite cititorului accesul la starea curentă a lui Hope, acum,

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

la aproape trei ani de la prima prezentare a articolului. Merită să menționez că noi doi nu am mai avut nicio întâlnire față în față de la încheierea analizei. Comunicarea noastră a constat în câteva convorbiri telefonice şi multe e-mailuri.

Planul acestei cărți este simplu. Începem cu un capitol de considerații etice, despre un analist care scrie împreună cu o fostă pacientă. Apoi, fiecare ne prezentăm, spunem cum ne-am întâlnit şi cum ne-am ales unul pe celălalt. Vor urma vignetele, după notițele mele. Acestea au fost toate scrise din memorie, de obicei în ziua în care avea loc şedința. Nu am încercat să îmbunătățesc retrospectiv calitatea muncii analitice, aşa cum era reflectată în însemnările mele. Falsificarea, dacă a apărut vreuna, vine din scrierea inițială a gândurilor. Toate notițele sunt prezentate, pe cât a fost posibil, într-o ordine cronologică aproximativă. Nimic nu a fost omis din ceea ce fusese menționat în notele mele. Nu am niciun dubiu că au existat şi părți din umila mea muncă ce nu şi-au găsit drumul spre însemnările mele, dar am surprins suficient cât să ofere cititorului o idee despre ce s-a întâmplat. Amândoi, pacienta şi cu mine, vom comenta însemnările, într-un efort de a lămuri ceea ce fiecare crede că s-a întâmplat în acele şedințe. După aceea, fiecare dintre noi va încerca să înțeleagă ce a fost transformator legat de această analiză. La finalul cărții, veți găsi extrasele din schimbul nostru de e-mailuri.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

1

Considerații etice

De fiecare dată când un analist decide să facă publică munca sa, el trebuie să evalueze beneficiile pe care le poate obține, pe de o parte, şi răul pe care îl poate produce pacientului, pe de altă parte. Începând cu Freud, s-a acceptat ideea că progresul în domeniu impune analiştilor să-şi prezinte munca în mod onest, astfel încât colegii să o poată evalua. De regulă, autorul făcea mici schimbări, pentru a ascunde identitatea pacientului, dar dinamica esențială era păstrată. Autorul nu simțea nevoia de a obține consimțământul pacientului. Timp de mulți ani analiştii au scris despre pacienți fără să le ceară permisiunea, şi acest lucru a fost pur şi simplu acceptat ca fiind modul standard de a proceda. Nimeni nu a acordat atenție efectului potențial dăunător pentru acei pacienți care ar fi citit despre ei înşişi. În ultimii ani, când drepturile pacientului au devenit un subiect important, cei mai mulți terapeuți, dar nu toți, în mod obişnuit cer consimțământul pacientului. Oricum, aşa cum remarcau mai mulți analişti (Aron 2000, Gabbard 2000, Goldberg 1997, Kantrowitz 2006, Stoller 1998, Tuckett 2000), un acord informat veritabil nu poate fi posibil din cauza naturii transferului. În articole atent argumentate, Gabbard (2000) şi Kantrowitz (2006) sugerează că este bine ca pentru fiecare pacient în parte să se decidă pe baza

Libris.RO

unor considerente individuale. În studiul său asupra pacienților care ulterior au devenit analiști, Kantrowitz a aflat că, atunci când pacienții au citit despre ei în lucrări tipărite, faptul că li se ceruse permisiunea nu garanta că pacientul nu va regreta mai târziu că a oferit-o. Kantrowitz conchidea: „Faptul că acordul este obținut în cazul anumitor perechi pacient–analist şi în altele nu are mai puțin de-a face cu ideea în sine de a scrie despre acel pacient şi ține mai mult fie de dinamica perechii, fie uneori de o problemă mai generală pe care analistul o are în privința limitelor personale".

Într-o lucrare inovatoare la timpul său, Stoller (1988) afirma: „Ar fi mai bine, din punct de vedere etic şi ştiințific, ca pe tot parcursul procesului de scriere a lucrării să permitem pacienților noştri să treacă în revistă însemnările pe care le-am făcut despre ei". În plus, scria: „Nu ar trebui să scriem despre pacienții noştri fără permisiunea lor şi fără a avea opinia lor asupra aspectelor pe care le descriem". Stoller pleda pentru o colaborare în care cititorului să-i fie prezentate două puncte de vedere, astfel încât să poată să-şi formeze propria opinie. Deşi nu ştiam de articolul lui Stoller în perioada în care scriam, asta este ceea ce Hope şi cu mine am încercat să facem. Din moment ce impulsul inițial de a scrie împreună a venit de la Hope, consimțământul informat nu părea să fie o problemă. Hope a revizuit tot ce am scris, corectând erorile (factuale) şi făcând schimbări pe care le-a simțit necesare pentru a-şi proteja intimitatea. Opiniile sale sunt prezentate pe tot parcursul cărții. Am căutat şi alte scrieri psihanalitice după care să ne ghidăm, dar nu am putut găsi decât patru cărți (nu articole pentru reviste de specialitate) pe care pacientul şi analistul le scriseseră împreună. Două dintre cele patru priveau terapia cu un pacient psihotic.

Prima, *Two Accounts of a Journey through Madness* a lui Mary Barnes (Barnes şi Berke 2002), spune povestea însănătoşirii unei femei

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

schizofrenice cu ajutorul terapiei dedicate şi grijului realizate de dr. Berke, care şi-a sprijinit pacienta pe tot parcursul vieții. Pacienta şi terapeutul pare că au colaborat bine la scrierea cărții, dar nu am putut găsi nicio menționare a modului în care scrisul împreună le-a afectat relația. Ceea ce pot spune este că acest demers pare a fi mai curând unul dintre multiplele aspecte ale muncii lor.

Cartea lui Daniel Dorman *Dante's Cure: A Journey Out of Madness* (2003) este de asemenea despre o frumoasă şi delicată terapie a unei femei suferinde de schizofrenie. Dorman a scris o carte în care pacienta este citată cu generozitate. La un moment dat, au şi susținut o lucrare comună în fața unei audiențe formate din specialişti în domeniul sănătății mentale. În ambele cărți nu a existat nicio încercare de a ascunde identitatea pacientelor care au colaborat la procesul de scriere.

A treia carte, de Irvin D. Yalom şi „Ginny Elkin" (un pseudonim) (2009), este diferită prin faptul că spune povestea unei tinere scriitoare aspirante, aflată în lipsă de inspirație, care nu plăteşte în bani terapia sa săptămânală, ci prin faptul că scrie despre experiența sa după fiecare întâlnire, imediat după ce a avut loc. Yalom a scris şi el propria viziune despre şedințe, dar niciunul dintre ei nu a văzut însemnările celuilalt în cele şase luni de după începerea terapiei. Yalom a ales acest mod de a lucra pentru a-şi forța pacienta să scrie. Doar după finalul terapiei, cele două viziuni asupra acestui proces au fost aduse de soția lui Yalom în forma unei cărți. Colaborarea a fost un aspect important al terapiei.

Efortul comun pentru scrierea cărții nu a afectat relația pacient–terapeut în aceste trei cazuri, dar ar fi fost oare la fel dacă terapia ar fi fost o psihanaliză? Într-o carte recentă, editată de Schachter (2005), şapte psihanalişti au fost rugați să scrie relatări de cazuri, apoi să îşi roage pacienții să le citească şi să le discute pe

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

larg. Doi analiști au simțit că nu îndrăznesc să pericliteze analizele cerându-le pacienților să citească rapoartele, și, din cinci pacienți cărora li s-a cerut să scrie comentarii, unul a refuzat. Astfel, cartea conține șapte relatări de caz, de la șapte analiști diferiți, incluzând și comentariile a patru pacienți care au fost rugați (și au acceptat) să discute relatarea analistului lor. Este de remarcat că aici mai apare o intervenție suplimentară, pentru a ascunde identitățile, prin care niciun analist-autor nu poate fi identificat (tot ce știm despre fiecare este că e unul dintre cei șapte analiști), ceea ce face aproape imposibilă stabilirea de legături între pacient și analist. Pentru acei pacienți care au citit relatările cazurilor lor și care au și răspuns, colaborarea cu analiștii lor a fost o experiență pozitivă. Dacă presupunem că cei doi analiști care au ales să nu-și roage pacienții să participe la acest studiu au judecat corect și, de asemenea, dacă asumăm că pacientul care a fost invitat să participe, dar a refuzat, a luat o decizie înțeleaptă, rezultă că fiecare decizie trebuie luată pe baze individuale, plecând de la mai mulți factori, care includ cei doi participanți, compatibilitatea lor și gradul de succes al analizei. Hope și cu mine am avut o compatibilitate deosebit de bună în travaliul analitic care a fost valoros pentru amândoi. Este de înțeles că am putut scrie împreună într-un mod care să ducă la o continuă creștere.

Într-o analiză de succes, când transferul și contratransferul sunt analizate, relația terapeutică este înlocuită de o relație reală între cele două părți, iar această relație definește cine sunt cei doi cu adevărat. Experiența mea de psihanalist și supervizor mă învățase că, în toate analizele de succes, se dezvoltă o legătură puternică de iubire, care rămâne și după încheierea analizei. Când și pacientul este un analist sau un viitor analist, așa cum era și Hope de fapt, există întotdeauna întrebarea: Care ar putea să fie cel mai bun tip

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

de relație postanalitică? Unii pacienți-analiști oferă un cadou de despărțire analistului și nu mai au niciun interes pentru un contact viitor, deși se întâlnesc uneori la activitățile societăților psihanalitice. Alții colaborează după aceea sau chiar devin prieteni. Pare să nu existe un unic drum „corect", fiecare diadă trebuind să-și găsească propria cale.

În această perioadă în care am scris împreună, soțul lui Hope a fost diagnosticat cu un cancer în stadiul IV, netratabil, care creștea încet. Mai bine de patru ani, ea a petrecut din ce în ce mai mult timp având grijă, cu dragoste, de nevoile lui fizice, emoționale, spirituale și în cele din urmă cognitive, după ce el a început să fie afectat de demență. Mă simt onorat și profund impresionat de faptul că a împărtășit această experiență cu mine, în calitate de prieten. Nu am de unde să știu dacă scrisul împreună și împărtășirea experienței apărute odată cu boala în stadiu terminal a soțului ei n-ar fi interferat în cazul în care Hope și-ar fi dorit să revină și să continue analiza. Dar amândoi credem că nu ne-am compromis relația. Așa cum zice și Hope:

> Limitele dintre pacient și analist rămân importante după analiză și pentru totdeauna. Experiența analitică și relația transferențială sunt ceva sacru în care trebuie să ne încredem, chiar și când survine o lărgire a relației colegiale, așa cum este cazul nostru. Cred că aceasta are de-a face cu necesitatea unei limite ferme, dar flexibile, pentru a putea realiza munca analitică în deplină siguranță.

Problema confidențialității este în mod special importantă atunci când pacientul este la rândul său analist. De regulă, este ușor de gestionat acest lucru prin schimbarea unor detalii precum vârsta,